

آسیب‌شناسی نظام آموزش ابتدایی و بررسی راهکارهای موجود

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۹/۱۵

تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۰/۳۰

کد مقاله: ۵۶۱۹۳

ناصر عطایی^۱

چکیده

نظام آموزشی کشور و بویژه نظام آموزشی مقاطع ابتدایی همواره جایگاه ویژه‌ای در میان مسئولان داشته و دارد. اصولاً نظام آموزشی غیرهدفمند که همواره شیوه‌های تدریس سنتی را سرلوحه کار خود قرار می‌دهد معلم نقش محوری را در کلاس درس ایفا می‌کند و بیشتر مبتنی بر سخنرانی و استفاده از مهارت‌های کلامی است. هدف از پژوهش حاضر بررسی آسیب‌شناسی نظام آموزش ابتدایی و بررسی راهکارهای موجود می‌باشد که در همین راستا با استفاده از روش تحلیلی توصیفی به جمع‌آوری اطلاعات پرداخته شد. نتایج پژوهش حاضر حاکی از آن بود که راهکارها موجب کاهش آسیبها و چالشهای موجود در آموزشی ابتدایی خواهد شد و جهت اجرایی نمودن این راهکارها یک سند چشم‌انداز بلند مدت نیاز می‌باشد که در فرایند انجام این برنامه‌ها کلیه مسئولین و دست‌اندرکاران فقط باید به اهداف نظام آموزشی فکر نموده و در پی تحقق آن باشند.

واژگان کلیدی: آموزش ابتدایی، آسیب‌شناسی، راهکار

۱- مقدمه

آموزش و پرورش کلید فتح آینده است و از دیر باز انتظار از آموزش و پرورش آن بوده که انسانهای فردا را تربیت کند و نسل امروز را برای زندگی در جامعه فردا آماده سازد. بنابر این ضرورت دارد برنامه ریزان و سیاست گذاران آموزشی معلمان و مسئولان آموزش و پرورش الزامات و مقتضیات زندگی فردا را بشناسند تا بتوانند دانش و بینش لازم را در کودکان و جوانان برای فعالیت در جامعه ی فردا را پرورش دهند (آقازاده (۱۳۹۱) آموزش و پرورش مدرن و معاصر در ایران به قدمتی تقریباً یکصد ساله، بخش مهمی از منابع این دوره از تاریخ کشورمان را به خود اختصاص داده است علی رغم اینکه در این نظام یکی از اصیل ترین و وسیع ترین قشر فرهنگی، تاریخ یعنی معلمان شرکت داشته اند و همه نهادها، گروه ها و آحاد جامعه به نوعی در تحقق اهداف آن شرکت دارند با این وجود اکنون بفرنج ترین مشکلات و چالش ها مواجه میباشند به گونه ای که بسیاری از محققان و اندیشمندان جامعه ریشه اغلب مشکلات، نا به سامانیها و نارساییها را در سیستم و فرایند آموزشی جستجو می کنند. یکی از مقاطع آموزشی کشور که به عنوان پایه و اساس جامعه شناخته میشود نظام آموزشی در مقاطع ابتدایی میباشد با این وجود باید عنوان داشت وجود هرگونه نارسایی و مشکلات باعث خواهد شد که فرایند آموزش با مشکل مواجه شده و در نهایت خروجی این سیستم آموزشی نیز قابل توجهی نمی باشد چرا که در این نوع سیستم آموزشی نمیتوان انتظار کارایی و اثر بخشی لازمه را داشت. نظام آموزشی در مقاطع ابتدایی از اهمیت دو جندانی نسبت به سایر مقاطع برخوردار میباشد چرا که کودکان در این سنین آمادگی بالایی جهت رشد و یادگیری داشته است. از سوی دیگر با توجه به تغییرات گسترده جهانی و جامعه کنونی کشور باید بازنگری های اساسی در فرایند آموزشی مقاطع ابتدایی در کشور صورت گرفته تا ضمن به روز بودن نظام و سیستم آموزشی بتوان انتظار داشت که این بازنگریهای و تغییرات می تواند منجر به بهبود نظام آموزش ابتدایی در کشور شود که لازمه آن ابتدا بررسی وضعیت موجود بوده که از تا چه اندازه نظام آموزش ابتدایی فعلی موفق بوده و اینکه چه موانعی بر مسائل و موانعی بر سر راه موفقیت این نظام آموزشی وجود دارد. افضل و نجابت (۱۳۹۲) معتقدند که آموزش ضمن خدمت معلمان موجب بهبود سیستم آموزشی ابتدایی خواهد شد. مرادی مقدم (۱۳۹۱) دریافت که سبکهای یادگیری و روش تدریس معلمان اثر ژرفی در ارتقاء کیفیت آموزش در هر حیطه ای دارد. میلود (۲۰۱۴) معتقد است که سیستم آموزشی پژوهش محور موجب ارتقاء کیفیت یادگیری در دانش آموزان ابتدایی می گردد. هونی (۲۰۱۶) شن (۲۰۱۱)، کوپر (۲۰۱۱) بیان داشتند که مهمترین نارساییهای سیستم آموزشی ابتدایی عدم استفاده از تکنولوژی، روز بی توجهی به فرایند آموزش معلمان میباشد با توجه به مطالب فوق لازم و ضروری به نظر میرسد که تحقیقات گسترده تری در این حوزه صورت گرفته تا نتایج بدست آمده مسئولین و دست اندرکاران مربوطه بتوانند در راستای تحقق اهداف عالی نظام آموزش ابتدایی بهره برداری نمایند.

۲- چارچوب تحقیق

۱-۲- اهداف

- ۱- بررسی و شناسایی آسیبهای موجود در نظام آموزش ابتدایی کشور.
- ۲- ارائه راهکارهای بهبود در نظام آموزش ابتدایی کشور

۲-۲- روش

تحقیق حاضر از نظر اهدافی که دنبال مینماید جزء تحقیقات نظری بوده و از نظر فرایند انجام کار جزء تحقیقات توصیفی - تحلیلی میباشد جهت جمع آوری اطلاعات از رویکرد کتابخانه ای و بانک های اطلاعاتی مرتبط با تحقیق استفاده گردید و در نهایت با رویکرد تحلیلی به تجزیه و تحلیل اطلاعات. آوری شده پرداخته شد و نتایج استنتاج گردید.

۳- مفهوم نظام آموزش و پرورش

آموزش و پرورش یا تعلیم و تربیت دارای مفهوم و کاربرد گسترده و پیچیده و در نتیجه مبهمی است. در تعریف این مفهوم نه تنها میان مردم عادی بلکه میان صاحب نظران تعلیم و تربیت هم اختلاف نظر وجود دارد. همچنین مفاهیمی مانند سواد آموزی کارآموزی بار، آوردن، پروردن، تأدیب، اجتماعی کردن، و... نیز جزئی از آموزش و پرورش محسوب میشوند یا با آن همپوشانی دارند درباره مفهوم آموزش و پرورش باید در نظر داشت که آموزش و پرورش منحصر به افراد زمان، مکان یا عمل خاصی نیست. یعنی به طور مشخص آموزش و پرورش منحصر به مدرسه کودکان یا آموزش دروس خاصی نیست، بلکه آموزش و پرورش برای همه و در هر زمانی (ز) گهواره تا گور و هر مکانی است. با توجه به مطالب فوق می توان بیان داشت که آموزش و پرورش مجموعه

منظمی از اعمال و رفتار است؛ به بیان دیگر آموزش و پرورش فعل و انفعالی است میان دو قطب روان آموزگار و فراگیر) که مسبوق به اصلی و متوجه هدفی و مستلزم برنامه ای است. نوع پرست (۱۳۹۹). از آنجا که آموزش به کودکان این قابلیت را میدهد که به صورت مستقل به سوی اهداف مورد نظرشان حرکت کنند و هویت ویژه ای در جامعه بیابند، اهمیتی غیر قابل چشم پوشی برای فلاسفه دارد. فلسفه آموزش به بررسی ماهیت و اهداف آموزش و ابزارهای آن می پردازد و در ارتباط با نظریه آموزش، است نظریه آموزش نوعی نظریه عملی بوده که سعی در فراهم آوردن رهنمود و روشن کردن تمامی جنبه های گوناگون آموزش اعم از جنبه های تعلیمی، اخلاقی و سیاسی مربوطه و همچنین ساختار اجتماعی وابسته با آن است. فلسفه آموزش از نیمه دوم قرن بیستم میلادی به بعد به صورت یک شاخه مشخص از فلسفه شناخته شده و مورد بررسی قرار گرفت. نظریه های آموزش وجود چهار چیز را در فرایند آموزش ضروری فرض می کنند: ۱- آموزگار ۲- دانش آموز ۳- موضوع درسی ۴- گروه اجتماعی که آموزگار و دانش آموز به آن تعلق داشته و از طریق آن با هم مرتبط میشوند. نظریه های آموزشی مختلف را میتوان از طریق پاسخی که به سؤالات زیر میدهند از همدیگر تمیز داد هدف آموزشی یک مدرسه چیست و اینکه از نظر روانی چگونه دانش آموزانش را به انجام کارهایی که هدف را تحقق میبخشد راهنمایی می کند؟ موضوع درسی چیست با چه روشهایی تعلیم میشود مطالب با چه میزان راحت آموخته میشوند و به چه راحتی بعداً فراموش میشوند؟ امتحانها روشهای درس خواندن و معیارهای مقایسه دانش آموزان با همدیگر چیست؟ مدارس مختلف بحرانهای مختلف دارند برخوردی درونی مدرسه مورد نظر چیست؟ ترسهایی که آموزگاران را تحت تأثیر قرار میدهد چیست و واکنش آموزگاران به این ترس ها چیست؟ دانش آموزان در مدارس مختلف با ترسهای مختلفی روبرو میشوند. تحت چه ترسهایی دانش آموزان به تلاش برای یادگیری مشغول هستند و پاسخ آنها به این ترس ها چیست؟ با توجه به اینکه تقصیر شکستها را میتوان بر گردن نظریه خاص آموزشی استفاده شده، نهاد راه حلها نیازمند ایجاد تغییراتی در نظریه آموزشی میباشد. انتخاب یک نظریه آموزشی خاص نیازمند آگاهی کافی نسبت به شرایط خاص یک مدرسه بوده و حکم کلی نمیتوان داد شعاری نژاد (۱۳۸۷) شروع آموزش به نحوه مدرن در ایران با تأسیس مدرسه دارالفنون در تهران و به همت امیر کبیر رقم خورد در دارالفنون علوم فنی، علوم طبیعی و همچنین کمی علوم انسانی توسط اساتید خارجی و تحت نظارت رضا قلی خان، تدریس میشد. تأسیس این مدرسه باعث ترجمه آثار مختلفی از زبانهای اروپایی به فارسی شد آموزش و پرورش در ایران بیشتر متمایل به روش پیازه میباشد ولی در عمل شیوه هایی که پیازه بر آن تأکید کرده است عملی نمی شود. آموزش در ایران بیشتر معلم محتوا محور بوده و کودک در جریان یادگیری بیشتر نقش انبار کننده دارد در سالهای اخیر وزارت آموزش و پرورش ایران در پی این بوده است که تغییراتی اساسی در شیوه آموزش کودکان به وجود آورد ولی این تغییرات بیشتر جنبه کمیتی داشته و کمتر به کیفیت آموزش توجه شده است. (لطف آبادی، ۱۳۸۴)

۴- نظام آموزشی ابتدایی

دوره ابتدایی دوره آموزشی رسمی کودکان است به مدارس آموزشی این دوره دبستان گفته میشود. در ایران دوره ابتدایی یا دوره دبستان یک دوره ۶ ساله است که دانش آموزان در سن ۷ سالگی وارد شده و پس از ۶ سال از این مقطع آموزشی وارد دوره دبیرستان یا هنرستان میشوند. در حال حاضر دوره ابتدایی شامل شش پایه است دانش آموزان پس از کسب شرایط قبولی در شش پایه وارد مقطع دبیرستان یا هنرستان میشوند. (میرحسینی، پریخ (۱۳۹۷) دوره ابتدایی به لحاظ رشد تربیت و تکوین شخصیت کودکان دوره بسیار مهمی است. این دوره را دوره اطاعت تأدیب خلاقیت و بروز استعدادها عمومی گفته اند. این سطح از آموزش به نامهای تعلیمات ابتدایی تعلیمات اجباری، آموزش همگانی و آموزش عمومی خوانده شده است. فکر تأسیس مدارس از جمله مدارس ابتدایی با تأسیس وزارت علوم در سال ۱۲۷۲ ق به تدریج گسترش یافت طبق قانون اساسی، معارف مصوب ۱۲۹۰ ش سن ورود به مدارس و مکاتب ابتدایی هفت سال تعیین و تعلیمات ابتدایی برای همه ایرانیان اجباری شد. به موجب این قانون، برنامه مدارس و مکاتب از طرف وزارت معارف تعیین میشد اولین مرحله کلاس اول است البته قبل از کلاس اول به دلخواه بعضی به دوره پیش دبستانی میروند بعد از کلاس اول کلاس دوم آغاز می شود. در کلاس سوم دانش آموزان در درس قرآن مهارت پیدا میکنند کلاس چهارم دوره پایه است (نقیب زاده ۱۳۹۱) در کلاس پنجم دانش آموزان فارسی را به خوبی می آموزند و به کلاس ششم وارد میشوند. این پایه نو تأسیس است و دارای کتب بروز تر است و بر مسئله اخلاق تأکید دارد از جمله مهمترین اهداف مقطع آموزش ابتدایی می توان به موارد ذیل اشاره نمود:

- ۱- برقراری فضای مناسب آموزشی جهت پیشرفت اخلاقی و اعتقادی دانش آموزان
- ۲- پرورش استعدادها و خلاقیتهای کودکان
- ۳- بهبود قدرت بدنی و جسمانی کودکان
- ۴- آموزش خواندن نوشتن محاسبه و برقراری معاشرت اجتماعی با سایر اعضاء اجتماع.
- ۵- آموزش مسائل بهداشت فردی و گروهی. (افضل، نجابت، ۱۳۹۲).

۵- بحث و نتایج

۱-۱- آسیبه‌های موجود در نظام آموزش ابتدایی

گام اول در حل مسئله شناخت مسئله است باید ابتدا چالشها را بشناسیم و سپس به راهکارها برسیم طی بررسیهای به عمل آمده در خصوص چالشهای موجود در نظام آموزشی ابتدایی ایران مهمترین آسیبه‌های شناسایی شده که به صورت اجمالی به بررسی یک خواهیم پرداخت.

۱-۱-۵- کتابهای درسی

واقعیت این است که کتابها میتوانند تاثیر خوبی در شکل‌گیری، ذهنی، زبانی بینش و رفتار دانش‌آموزان داشته باشند، براین اساس وجود هرگونه ضعف و ناهماهنگی تبعات ناخوشایندی در آینده تحصیلی فرد و پیشرفت درسی وی خواهد داشت. هر چند هر ساله شاهد تغییرات در کتابهای درسی هستیم اما اغلب آنها مفاهیم گویایی برای دانش‌آموزان ندارند آنها را نقاد و تحلیلگر بار نمی‌آورند، کاربردی نیستند و کارهای علمی، آزمایشگاهی و تحقیقاتی جایگاه بسیار اندک در موضوعات درسی دارد. امروزه کتابهای درسی را چنان با اصول و چارچوبهای خاص به دانش‌آموزان یاد می‌دهیم که جز خستگی نتیجه دیگری ندارد و از طرفی دیگر به علت غیر کاربردی بودن مطالب و موضوعات درسی دانش‌آموزان فقط به دنبال بالا بردن معدل و درصد قبولی هستند. البته مشکلات موجود به همین جا ختم نمی‌شود و می‌توان به موارد عنوان شده؛ گلایه فرهنگیان از حجم زیاد کتاب و متناسب نبودن آن با ساعات هفتگی را اضافه کرد. آنچه که گفته میشود از توان دانش‌آموزان فراتر است پیامد مستقیم آن هم کاهش میزان یادگیری افراد خواهد بود. انتقادهایی که ضرورت هر چه بیشتر استفاده بیشتر از معلمان در تالیف کتب و اعتباربخشی را گوشزد می‌کند.

۲-۱- شیوه‌ها و روشهای تدریس

در فرایند آموزش و پرورش روشها و فنون تدریس و همراه با تربیت جایگاه مهمی دارد. روش یعنی "راه انجام دادن" کاری و روش تدریس یعنی راه، منظم با قاعده و منطقی برای ارایه کردن درس و روش آموزش مجموعه تدابیر و اندیشه‌هایی منظمی که معلم برای رسیدن به هدفهای تربیتی با توجه به شرایط و امکانات اتخاذ می‌کند " تدریس تعامل بین معلم و شاگرد است که بر پایه طراحی منظم و هدفمند معلم، برای ایجاد تغییر در رفتار شاگرد انجام می‌گیرد. متأسفانه شیوه‌های تدریس در مقاطع ابتدایی کشور ما به صورت سنتی بوده و معلم نقش سخنران داشته و دانش‌آموزان نیز نقش مخاطبی که باید به سخنان گوش بدهد در این صورت معلم محوری دانش‌آموز محوری می‌شود، روحیه پرسشگری از دانش‌آموز گرفته می‌شود و مهم‌تر اینکه ذهنیت پرسشگر و کاوشگر خلق نمی‌شود. از طرفی معلم را از رکود و روزمرگی خارج نمی‌کند و در برابر سوالات جدید قرار نمی‌دهد.

۳-۱- تغییر مدیران و اعمال سلیقه در نظام آموزشی

یکی از معضلاتی که دامن‌گیر آموزش و پرورش مقاطع گوناگون بالادست مقطع ابتدایی است این است که اغلب برنامه‌ها و تصمیمات اتخاذ شده با تغییر مدیران دستخوش تغییر و تحول می‌شود. نگاه‌های سلیقه‌ی صدور بخشنامه‌ها و آیین‌نامه‌های متعدد گرفتاری در وادی سلاقی شخصی و تن دادن به آزمون و خطا ضربات جبران‌ناپذیری را بر پیکره نظام آموزشی وارد کرده است. باید در نظام آموزشی قوانینی حاکم شود تا از اعمال نظرها و سلیقه‌های شخصی جلوگیری شده و این قوانین از مدیران در بلندمدت حمایت نماید چرا که شواهد ریچارد ۲۰۱۱، رو ۲۰۱۳) بسیاری وجود دارد که ثبات مدیریتی به همراه حاکمیت قوانین موجب رشد و توسعه سیستم‌های آموزشی خواهد بود.

۴-۱- هماهنگ نبودن با تکنولوژی روز دنیا

هرچند در قرن ۲۱ زندگی می‌کنیم و با دنیایی مدرن، کامپیوتر، ماهواره اینترنت و... روبه‌رو هستیم و در دنیا مدارس به سمت مدارس ابتدایی هوشمند حرکت می‌کنند و لازم است دانش‌آموزان ما نیز با فضای مجازی آشنا باشند توجهی در این زمینه در آموزش و پرورش ما به چشم نمی‌خورد، یا به قدری کم است که مشاهده نمی‌شود و متأسفانه تنها ابزار آموزشی ما در بسیاری از

مدارس گج و تخته» است و هنوز سیستم آموزشی ما نتوانسته با دنیای تکنولوژی وفق پیدا کند یا به عبارت دیگر نظام آموزشی ایران با دنیای مدرن امروز هماهنگ نیست.

۵-۱-۵- بی توجهی به نقش معلم

بی توجهی به نقش معلم در تحول آموزش و پرورش یکی از دلایل عقیم ماندن تحول نظام آموزشی در مقاطع ابتدایی است. تا زمانی که سه چالش اساسی مانند پایین بودن شأن و مقام معلم در جامعه، پایین بودن سطح دانش و مهارت حرفه‌ی و پایین بودن سطح حقوق مزایای معلمی وجود داشته باشد، نمی‌توانیم تحول بنیادی در آموزش و پرورش ایجاد کنیم زیرا تحول را باید از معلمان شروع کرد و بی توجهی به این امر باعث شده که بحث چند شغله بودن معلمان مطرح شود به گونه‌ی که یک معلم در یک زمان در یک مدرسه مشغول تدریس است اما ساعتی دیگر باید سریعاً خود را به نقطه‌ی دیگر برساند و به تدریس در کلاسهای خصوصی و آموزشگاه‌ها مشغول شود. همین امر باعث می‌شود که اشتیاق و نشاط کار و فعالیت در آنها کاهش یابد و فقط به فکر تدریس و شیوه‌ی بی‌باشند که دانش آموز نمره قبولی بیاورد. در چنین سیستمی نوآوری و خلاقیت و ابتکار از دانش آموز گرفته می‌شود.

۵-۱-۶- مدیریت متمرکز در آموزش و پرورش

از چالشهای فراروی ساختار آموزش و پرورش کشورمان مدیریت متمرکز در این سیستم است. سازمان‌های متمرکز آموزشی همواره به خاطر کندگی در انجام کارها بی‌توجهی یا کم‌توجهی به نیازها و فرهنگ منطقه‌ی و تلاش و تثبیت وضعیت موجود نمی‌توانند تحولی نو در سراسر کشور ایجاد کنند. کلیه تصمیمات خط‌مشی‌ها و برنامه‌ریزی‌های سازمان در یک جا اتخاذ و تنظیم میشود و برای اجرا به استانها و مناطق ابلاغ می‌شود و مدیریت‌های مناطق به خصوص مدارس در واقع گردانندگان صرف بخشنامه‌ها و آیین‌نامه‌هایی هستند که خود حق اضافه کردن یا کم کردن یک سطر به آن را ندارند.

۵-۱-۷- توجه و نگاه کلی به کمیته‌ها در آموزش و پرورش

آموزش و پرورش در ایران آنقدر به حاشیه‌های سرگرم‌کننده از قبیل نوسازی و تجهیز مدارس، معیشت، مسکن، حقوق معلمان و به طور خلاصه درگیر مسائل کمی شده که از پرداختن به موضوع اصلی که فرآیند صحیح تعلیم و تربیت است دور مانده و از طرفی گستردگی و حجم زیاد این سیستم می‌طلبد که به کوچک‌سازی و واگذاری آن به سازمانها و مردم اهتمام ورزیم.

۵-۱-۸- عدم بررسی صلاحیت مدیران و کارشناسان آموزش و پرورش

در حال حاضر افرادی که حتی در حوزه تخصصی خود نمیتوانند کار کنند از طریق مجاری سیاسی، مدیریت آموزش و پرورش را به عهده میگیرند و در بعضی موارد تصمیماتی از سوی این افراد اتخاذ می‌شود که به صلاح آموزش و پرورش و نظام آموزشی نیست از یک طرف مشارکت پذیر نبودن و نداشتن تعامل با بیش از یک میلیون نیروی کارشناس و تحصیلکرده و ناتوانی در استفاده بهینه از آنان و از طرفی دیگر نبود کارشناس و متخصص تعلیم و تربیت به معنای واقعی از چالشهای فراروی آموزش و پرورش در این زمینه است.

۵-۱-۹- درس و بحث در فضای نامطلوب

فضاهای آموزشی به گونه‌ای است که حس ناخوشایند را در دانش‌آموزان و بی‌میلی و بی‌انگیزگی را در معلمان ایجاد کرده است. دانش‌آموزی که نمره قبولی لازم را کسب کرده و معدل بالایی دارد اما در عمل بسیار ضعیف است و حتی در برخوردهای اجتماعی و حل مشکلات و کارهای فردی و شخصی خودش ناتوان است که این موارد باید به گونه‌ی اساسی و کارشناسی شده متحول شود یا به عبارت دیگر فضای آموزشی کشورمان به دور از هرگونه جذابیتی فقط به دنبال کسب معدل و گذر از امتحانات است و می‌خواهد دانش‌آموزان را با نمره قبولی از پلی به نام امتحان عبور دهد آن هم بدون کمترین آینده‌نگری در عرصه آموزش و پرورش

۵-۱-۱۰- کم‌رنگ بودن مشارکت مردم در مباحث آموزش و پرورش

مشارکت مردم در انجمن اولیا و مربیان در حد بسیار پایینی است و در بسیاری از خانواده‌ها گاهی دیده شده که به این انجمن با نگاه دیگری مینگرند و هنگامی که دعوتنامه‌ی از سوی مدرسه به دست والدین میرسد تا در انجمن اولیا و مربیان شرکت کنند

فوراً گفته میشود که باز پول می‌خواهند و این ذهنیت منفی سبب شده تا مردم چنین انجمنی را محرم خود ندانند این در حالی است که فلسفه وجودی انجمن اولیا و مربیان ایجاد پیوند میان خانه و مدرسه است.

۵-۱-۱۱- بی توجهی به مقوله فرهنگی

بی توجهی به مقوله فرهنگ در سالهای اخیر آنقدر پیش رفته که سبب تغییر ذاتقه جامعه شده و در واقع کارهایی از جنس فرهنگی کم سودترین یا حتی زیانبارترین کارها به حساب می‌آید و این وضعیت منجر به خلاء تفکر اقتصادی و بروز نکردن خلاقیت اقتصادی در حوزه تعلیم و تربیت شده و خود این عامل و عواملی از قبیل افراط در حمایت یک طرفه از دانش آموزان بدون در نظر گرفتن ظرفیت های فرهنگی و اجتماعی باعث شکسته شدن اقتدار معلمان و در نهایت تنزل غیر مستقیم پایگاه اجتماعی آنان شده است. در واقع ما مرحله گذار از جامعه بسته به جامعه باز را بسیار پرهزینه و گاهی ناموفق پشت سر گذاشتیم و این رویکرد تضعیف آمیز فرهنگی و اقتصادی سبب عدم راهیابی نخبگان و گاهی اوقات رویارویی آموزش و پرورش با مقوله فرار نخبگان بوده است. اگر بخواهیم تحول بنیادی در آموزش و پرورش ایجاد کنیم باید به سه نکته اساسی توجه و افری داشته باشیم؛ شناخت وضع موجود و کمبود کاستیهای آن در مقایسه با وضع مطلوب، ایجاد شرایطی که در آن الگوهای نو بتواند به صورت عملی درآید و آگاه ساختن گروه های مختلف در خصوص فواید و ضروریات تحول در آموزش و پرورش

۵-۲- راهکارهای بهبود نظام آموزشی ابتدایی

در این بخش با توجه به آسیبهای موجود در نظام آموزش ابتدایی کشور به ارائه راهکارهایی جهت بهبود این نظام آموزشی خواهیم پرداخت:

۵-۲-۱- استفاده از روش آموزشی پژوهش محور

در این روش معلم کاری انجام نمیدهد بلکه دانش آموزان را در برابر مسائل مختلفی قرار می دهد. دانش آموز باید ابتدا مساله را درک کرده و بداند که مساله چیست؟ سپس از طریق ارائه شواهد و اطلاعاتی در مورد آن، مساله فرضیات و راه حلهایی ارائه می، کند فرضیات را در معرض آزمایش قرار می دهد. کند در یادگیری اکتشافی دانش آموز را در برابر اطلاعات و یادداشتهای قبلی قرار نمی دهیم، بلکه سعی می شود که وی در جریان آموزش مسائل متفاوتی را کشف نماید و راه حلهایی را برای مساله پیدا کند. زیرا اکتشاف، به معنای کشف معلومات ندانسته می باشد. با توجه به این شیوه آموزشی می توان انتظار داشت که روحیه خلاقیت و نوآوری؛ مشارکت و کارگروهی در دانش آموزان تقویت شده و به یادگیری بهتر مطالب آموزشی کمک نماید.

۵-۲-۲- استفاده از تکنولوژی های روز

هر روزه شاهد گرایش روزافزون به استفاده از فن آوریها در آموزش هستیم در سال های اخیر تاثیرات تکنولوژی در روند آموزش و تعلیم و تربیت بسیار مورد توجه دولت ها قرار گرفته است. شاید یکی از دغدغههای مدرسان افزایش علاقه و مشارکت شاگردان در کلاس باشد یکی از تاثیرات مهم فن آوری این است که انگیزه و اعتماد به نفس دانش آموزان را بالا برده و همکاری گروهی را افزایش می دهد. از این رو نقش معلمان و مربیان در جلب مشارکت و علاقه شاگردان بسیار پررنگ است و آگاهی هر چه بیشتر آنها را میطلبد هنگامی که دانش آموزان از فن آوری روز بعنوان یک ابزار، برای برقراری ارتباطات با دیگران استفاده می کنند؛ و در عوض نقش منفعلی که صرفا دریافت کننده اطلاعات منتقل شده از سوی معلم باشد نقش فعالی پیدا می. کنند دانش آموزان به طور فعال در مورد چگونگی تولید، کسب دستکاری و یا نمایش اطلاعات دست به انتخاب میزنند استفاده از فن آوری به بسیاری از دانش آموزان اجازه میدهد تا به طور فعال به فکر کردن در مورد، اطلاعات، انتخاب و اجرای مهارتها بپردازند تا نسبت به فعالیتهای که در درسهای معلم محور معمول انجام میشود علاوه بر این موارد، زمانی که از فن آوری به عنوان ابزاری برای حمایت از دانش آموزان در انجام وظایف معتبر استفاده می شود؛ دانش آموزان در موقعیت تعریف، اهداف تصمیم گیری و ارزیابی پیشرفت خود قرار می گیرند. نقش معلم هم به همان نسبت تغییر میکند دیگر در مرکز توجه و تجویز دهنده اطلاعات نیست، بلکه نقش کمک کننده را ایفا می. کند اهداف پروژه را تعیین میکند و به ارائه دستورالعملها و منابع می پردازد و از دانش آموزی به دانش آموز دیگر و یا از گروهی به گروه دیگر در حال رفت و آمد است و به ارائه پیشنهادات و حمایت از فعالیتهای دانش آموزان می پردازد.

۵-۲-۳- آموزش ضمن خدمت معلمان

آموزش ضمن (حین) خدمت از لحاظ سازمانی به آن آموزشی گفته می شود که پس از استخدام فرد در سازمان صورت میگیرد و هدف از آن آماده سازی افراد برای اجرای بهتر مسئولیت هایشان و بهبود توانایی ها و مهارت های آنان است محمدی (۱۳۸۴). از دیرباز مراکز تربیت معلم محوری ترین پایگاه در امر آموزش و توانمندسازی معلمان و کارکنان وزارت آموزش و پرورش بوده اند توسعه مهارت حرفه ای و توانمندی های علمی و تربیتی معلمان با ارتقای کیفی آموزش های ضمن خدمت و برنامه ریزی برای روز آمد کردن اطلاعات تخصصی و تحصیلات تکمیلی معلمان متناسب با نیاز آموزش و پرورش جزو سیاست های کلی ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش است. مطمئناً آموزش های ضمن خدمت معلمان باعث بهبود سبک های تدریس ارتباطات مناسب با دانش آموزان افزایش سطح علمی و آگاهی و... می گردد که نتایج آن تاثیرات مثبتی بر روی دانش آموزان خواهد داشت.

۵-۲-۴- به روز رسانی و غنی سازی مطالب آموزشی

یکی از راهکارهایی که باعث ارتقاء یک نظام آموزشی می گردد این است که مطالب آموزشی پربار و به روز بوده و باتوجه به الزامات جامعه تغییر یابد چرا که دانش آموزان همواره علاقمند بوده اند که مطالب آموزشی ایی را فرا بگیرند که جنبه نو و جدید داشته و بتوان از این مطالب استفاده نمود در غیر این صورت مطالب تکراری و قدیمی نه تنها باعث دلزدگی دانش آموزان شده به علت قدیمی بودن دانش آموزان علاقه ای به یادگیری آن نشان داده و صرفاً جهت اخذ نمره و بالاجبار این مطالب را حفظ نموده و بعد از مدتی به دست فراموشی سپرده خواهد شد. از سوی دیگر مطالب غنی و به روز همواره مورد توجه بوده و انگیزه یادگیری در دانش آموزان را دو چندان می نماید باید عنوان داشت که ایم مطالب باید در راستای اهداف نظام آموزشی ابتدایی باشد.

۵-۲-۵- برنامه ریزی استراتژیک جهت نظام آموزشی

مطمئناً آنچه که مسیر یک فرایند آموزشی را نشان میدهد اهداف آن نظام آموزشی می باشد لذا مسئولین باید اهداف بلند مدتی که هدف آنها ایجاد یک نظام آموزشی پویا و مبتنی بر رشد دانش آموزان باشد تدوین نموده و همواره این اهداف و برنامه ها مورد ارزیابی قرار گرفته تا هم بتوان به میزان دستیابی به اهداف رسید و هم بتوان در صورت نیاز به تغییرات احتمالی بدانها پرداخت در غیر این صورت نظام آموزشی به صورت سلیقه های اداره شده و نمیتوان چشم انداز مناسبی را برای آن در نظر داشت.

۵-۲-۶- توجه به مسائل معیشتی و پیشرفت معلمان

یکی از مهمترین بازیگران نظام آموزشی ابتدایی معلم میباشد چرا که نقش وی به عنوان یک عامل اجرایی محوری بوده و کلیه فرایندهای آموزش توسط معلم صورت گرفته و به دانش آموزان انتقال میباشد. با توجه به اهمیت نقش وی میتوان بیان داشت که در کنار راهکارهای اشاره شده اگر به مسائل معیشتی معلمان و رشد و پیشرفت آنها توجه ای نگردد مطمئناً فرایند آموزش همچنان با مشکل مواجه بوده و نمی توان انتظار داشت که با مهیا نمودن تکنولوژیها بهبود محتوای درسی و ... نظام آموزش ابتدایی بهبود یابد. لذا لازم است که مسئولین به این امر مهم توجه نموده و جدا از سیستم آموزشی بدان نگاه نکنند چون معلم مهمترین بخش یک سیستم آموزشی میباشد که انتظارات و خواسته هایی را داشته که باید در حد معقول فراهم و تامین گردند.

۵-۲-۷- حاکمیت قوانین بر نظام آموزشی

قوانین همواره به دنبال این بوده اند که به عنوان یک مرجع شناخته شوند و در مسائل مختلف بدان ها توجه گردد. مهمترین کارکرد قوانین این است که نظرات شخصی سلاقی گوناگون و... نمی توانند در یک سیستم آموزشی اعمال شده مگر این که سلاقی و علایق به دلیل کار کرد مثبت به قوانین تبدیل گردند، لذا تدوین قوانین باعث یکپارچه شدن نظام آموزشی و کار کرد بهتر آن خواهد شد.

۶- نتیجه گیری

همان گونه که اشاره شد امروزه ارتقای بهره وری در نظامهای آموزشی کشورهای مختلف از اهمیت و جایگاه ویژه ای برخوردار است نیاز به ارتقای بهره وری در آموزش و پرورش کشور ما نیز به خوبی احساس می شود. چرا که برای تحقق اهداف و برنامه های کشور در جهت رشد و توسعه اقتصادی و اجتماعی، ارتقای بهره وری در آموزش و پرورش ضرورتی اجتناب ناپذیر است. در این مقاله ابتدا به بررسی چالشهای موجود در نظام آموزشی کشور در مقطع ابتدایی پرداخته شد و مشخص گردید که نظام آموزشی دارای چالشهای بنیادی و زیر ساختاری میباشد که نیازمند حل و فصل و ایجاد تغییرات اساسی است و از سوی دیگر به

ارائه راهکارهایی پرداخته شد که این راهکارها موجب کاهش آسیبها و چالشهای موجود در آموزشی ابتدایی خواهد شد و جهت اجرایی نمودن این راهکارها یک سند چشم انداز بلند مدت نیاز می باشد که در فرایند انجام این برنامه ها کلیه مسئولین و دست اندرکاران فقط باید به اهداف نظام آموزشی فکر نموده و در پی تحقق آن باشند.

منابع

۱. آقازاده، احمد (۱۳۸۱) آموزش و پرورش تطبیقی (ویرایش اول). تهران، انتشارات سمت.
۲. افضل، مریم، نجابت، سمیه (۱۳۹۲). بررسی راهکارهای کیفیت بخشی به دوره های آموزش ضمن خدمت معلمان و کارکنان اداره آموزش و پرورش شهرستان سمنان رهیافتی نو در مدیریت آموزشی دوره ۴، شماره ۳ (پیاپی ۱۵) صص ۸۳-۹۸
۳. باقری نوع پرست، خسرو (۱۳۸۹)، درآمدی بر فلسفه تعلیم و تربیت جمهوری اسلامی ایران (چاپ اول). تهران. انتشارات علمی و فرهنگی
۴. حج فروش احمد (۱۳۹۲) حال و آینده آموزش و پرورش ایران. روزنامه همشهری شعاری نژاد علی اکبر (۱۳۸۷) فلسفه آموزش و پرورش چاپ اول تهران. انتشارات امیر کبیر.
۵. لطف آبادی حسین (۱۳۸۴) روان شناسی تربیتی ویرایش دوم تهران انتشارات سمت
۶. میر حسینی ناهید پریخ مهری (۱۳۸۷). ارزشیابی تحصیلی نظام نوین آموزش ابتدایی در ایران و جایگاه کتابخانه های مدارس در آن گزارشی از یک پژوهش نشریه کتابداری و اطلاع رسانی. دوره ۱۱. شماره ۴ صص ۱۵۵-۱۸۸
۷. مرادی مقدم، مصطفی (۱۳۹۱) بررسی آسیب شناسی نظام آموزشی و راهکارهای بهبود آن نگاهی به جایگاه آموزش و تدریس، دومین همایش ملی آسیب شناسی آموزش سازمانی با رویکرد کاربردی مبتنی بر تجربیات اجرایی در سازمانها تهران موسسه آفاق، صنعت <https://www.civilica.com>
۸. محمدی داود (۱۳۸۳) برنامه ریزی آموزشهای ضمن خدمت کارکنان چاپ اول) تهران انتشارات پیوند.
۹. نقیب زاده، میر عبدالحسین (۱۳۹۱) نگاهی به فلسفه آموزش و پرورش، (ویرایش اول). تهران. انتشارات طهوری